

Obsah

Předmluva 18

ODDÍL A TEORIE SOCIÁLNÍ PSYCHOLOGIE

Část I.

Předmět a historie sociální psychologie

1. Předmět a místo sociální psychologie v systému věd 24

Jozef Výrost, Ivan Slaměník

1.1 Milníky na cestě ke konstituování
sociální psychologie 24

1.2 „Rodiče“, „sourozenci“ a „děti“
sociální psychologie 25

1.3 Vývojová období a vývojové úlohy
sociální psychologie 27

1.4 Sociální psychologie a její self-concept:
reflexe předmětu vědní disciplíny 30

1.5 Od hraniční disciplíny přes
interdisciplinaritu k transdisciplíně 32

Souhrn 33

Literatura 34

2. Historie sociální psychologie 36

Alena Zelová

2.1 K pramenům – myšlenkové zdroje
sociální psychologie 36

2.2 Období rozvoje sociálněpsychologic-
kých výzkumů a teoretických koncepcí 37

2.3 Období pochybností 39

2.4 Sociálněpsychologická reflexe
postmoderního světa 40

2.5 Na prahu třetího tisíciletí 41

2.6 Sociální psychologie v Čechách
(Československu) 43

Souhrn 44

Literatura 44

3. Socializace 47

Eva Sollárová

3.1 Socializace jako pojem 47

3.2 Kultura, společnost a osobnost 48

3.2.1 Kultura 48

3.2.2 Kulturní a společenská
podmíněnost člověka 48

3.2.3 Společnost a osobnost 49

3.3 Sociální učení 50

3.3.1 Teorie sociálního učení
J. Rottera 50

3.3.2 Teorie sociálního učení
A. Bandury 50

3.4 Genderová socializace 52

3.5 Činitelé socializace 53

3.5.1 Rodina, škola a vrstevnické
skupiny 53

3.5.2 Masmédia 54

3.6 Etnicko-rasová socializace 56

Souhrn 56

Literatura 57

Část II.

Jedinec a sociální chování

4. Sociální psychologie osobnosti 60

Jozef Výrost

4.1 Stručně z historie 60

4.2 Sociální psychologie a psychologie
osobnosti 62

4.3 Problém stability osobnostních
charakteristik 63

4.4 Problém struktury osobnosti 65

4.4.1 Pětifaktorový model struktury
osobnosti (Big Five) 65

4.4.2 Struktura interpersonálních
osobnostních rysů 66

4.4.3 Vztahy modelu interpersonálních
rysů a modelu struktury rysů
osobnosti 68

4.5 Místo závěru: osobnost jako integrace
vrozeného a získaného 69

Souhrn 69

Literatura 69

5. Sebereflexe a vztah k sobě samému (self) .. 74

Petr Macek

5.1 Specifičnost jáské zkušenosti 74

5.1.1 Subjektivnost a jedinečnost 74

5.1.2	<i>Dvojakost jáství</i>	75	6.2.3	<i>Teorie sociální identity a etnolingvistická teorie identity</i> . . .	94
5.2	Já jako subjekt činnosti, poznávání a prožívání	75	6.2.4	<i>Procesy konstruování identity</i> . . .	95
5.2.1	<i>Základní charakteristiky činného já</i>	75	6.2.5	<i>Integroující teorie identity v psychologii</i>	96
5.2.2	<i>Selektivní vědomí a pozornost</i> . . .	75	6.2.6	<i>Postmoderní přístupy k identitě v psychologii</i>	98
5.2.3	<i>Souvztažnost činného já a paměti</i>	76		<i>Souhrn</i>	98
5.2.4	<i>Činné já a seberegulace</i>	76		<i>Literatura</i>	99
5.3	Já jako objekt vlastní reflexe	76	7. Postoje, jejich utváření a změna	101	
5.3.1	<i>Sebesystém a další příbuzné konstrukty</i>	77	<i>Jozef Výrost</i>		
5.3.2	<i>Jáské reprezentace, vztahový rámec uvažování o já</i>	77	7.1	Základní vymezení a funkce postoje	101
5.4	Kognitivní složka sebesystému – sebebepjetí	79	7.2	Stručný nárys vývoje oblasti výzkumu postojů	101
5.4.1	<i>Obsahové charakteristiky sebebepjetí</i>	79	7.2.1	<i>První etapa výzkumu postojů v sociální psychologii (1918–1950)</i>	102
5.4.2	<i>Hypotetický model obsahu sebebepjetí</i>	79	7.2.2	<i>Druhá etapa výzkumu postojů (1950–1970)</i>	103
5.4.3	<i>Formativní parametry obsahu</i> . . .	80	7.2.3	<i>Současná etapa rozvoje teorie a výzkumu postojů</i>	105
5.5	Emocionální složka sebesystému – sebehodnocení a celkový vztah k sobě	81	7.3	Problém vnitřní struktury postoje a organizace postojů do soustav	107
5.5.1	<i>Interpersonální kontext a obrana sebehodnocení</i>	82	7.4	Změna postojů	109
5.5.2	<i>Globální sebehodnocení a vědomí vlastní hodnoty</i>	83	7.4.1	<i>Zdroj persvazivní informace</i> . . .	109
5.6	Konativní složka sebesystému – seberegulace	83	7.4.2	<i>Obsah persvazivní informace</i> . .	110
5.6.1	<i>Strategické sebezprezentace</i>	84	7.4.3	<i>Informační kanál</i>	110
5.6.2	<i>Sebepotvrzující strategie</i>	84	7.4.4	<i>Faktory na straně příjemce</i> . . .	110
5.6.3	<i>Sebemonitorování</i>	84	7.4.5	<i>Cíl persvazivní komunikace</i> . . .	111
5.6.4	<i>Osobní a společenské standardy a seberegulace</i>	84	7.4.6	<i>Proměnné vysvětlující proces změny postoje</i>	111
	<i>Souhrn</i>	85	7.4.7	<i>Úloha přesvědčení při změně postoje</i>	111
	<i>Literatura</i>	85		<i>Souhrn</i>	112
				<i>Literatura</i>	112
6. Identita v sociální psychologii	88		8. Sociální motivace	115	
<i>Viera Bačová</i>			<i>Jaromír Janoušek, Ivan Slaměník</i>		
6.1	Identita – definice, přístupy, zkoumání	88	8.1	Motivace jako psychický proces a jako psychická dispozice	115
6.1.1	<i>Vymezení identity a jejich vývoj</i> . . .	88	8.2	Základní motivační faktory a jejich sociální povaha	117
6.1.2	<i>Přístupy k vymezení identity</i> . . .	89	8.3	Společenská determinace a společenské působení lidské motivace	119
6.1.3	<i>Zkoumání identity v psychologii</i> . . .	91	8.3.1	<i>Výkonová motivace</i>	120
6.2	Teorie a zkoumání identity v psychologických směrech	92	8.3.2	<i>Motiv společné činnosti</i>	121
6.2.1	<i>Teorie ego identity</i>	92	8.3.3	<i>Teorie vnímaného sebeuplatnění</i>	122
6.2.2	<i>Teorie identity v symbolickém interakcionismu</i>	93			

Souhrn	123	10.5 Pragmatika sociálního poznávání.	149
Literatura	123	Souhrn	150
9. Problematika rodu v psychologii – sociální psychologie ženy a muže	125	Literatura	150
<i>Viera Bačová</i>		11. Sociální inteligence, sociální kompetence. 154	
9.1 Tradiční přístupy ke zkoumání žen a mužů v psychologii	125	<i>František Baumgartner, Olga Orosová, Jozef Výrost</i>	
9.1.1 Biologicko-fyziologický přístup.	125	11.1 Sociální inteligence	154
9.1.2 Sociální a kulturní přístup	126	11.1.1 Vývoj zkoumání sociální inteligence	155
9.1.3 Interakcionistické přístupy	127	11.1.2 Psychometrická versus osobnostní linie studia sociální inteligence	155
9.2 Výsledky hlavního proudu psychologického zkoumání žen a mužů	127	11.1.3 Sociální versus emoční inteligence	156
9.2.1 Zkoumání rozdílů mezi pohlavími	128	11.1.4 Měření sociální inteligence	157
9.2.2 Zkoumání rodu jako osobní proměnné	128	11.2 Sociální kompetence	159
9.2.3 Kritické hodnocení psychologického zkoumání žen a mužů	129	11.2.1 Sociální kompetence jako konstrukt sociálních způsobilostí	159
9.3 Psychologie rodu	131	11.2.2 Operacionální definování sociální kompetence a zdroje informací o sociální kompetenci	160
9.3.1 Rod jako sociální kategorie	131	11.3 Psychologické studium moudrosti	161
9.3.2 Reflexe způsobů poznávání a zkoumání žen a mužů	133	Souhrn	163
9.3.3 Mocenské vztahy v problematice rodu	134	Literatura	163
Souhrn	135	12. Sociální komunikace	167
Literatura	136	<i>Jaromír Janoušek</i>	
		12.1 Základní charakteristika sociální komunikace	167
		12.2 Komunikace verbální a neverbální, záměrná a nezáměrná	168
		12.3 Verbální komunikace	168
		12.4 Neverbální komunikace	170
		12.5 Parajazykové projevy	171
		12.6 Interpersonální komunikace	172
		12.7 Intrapersonální komunikace a vnitřní řeč	172
		12.8 Skupinová komunikace	173
		Souhrn	175
		Literatura	176
		13. Osobní vztahy	178
		<i>Jozef Výrost</i>	
		13.1 Konstituování tématu osobní vztahy	178
		13.2 Problém vymezení předmětu zkoumání: interpersonální versus osobní vztahy	179
		13.3 Blízkost vztahu a možnosti jeho měření	181

Část III.

Jedinec v interakci

10. Sociální poznávání	140
<i>František Baumgartner</i>	
10.1 Specifika sociálního poznávání	140
10.2 Mezosobní percepce	141
10.2.1 Utváření dojmu o osobě – teoretické modely	141
10.2.2 Determinanty ovlivňující proces formování dojmu	142
10.3 Atribuční procesy	144
10.3.1 Teorie odpovídajících závěrů	144
10.3.2 Kovariační teorie	145
10.3.3 Atribuční tendence	146
10.4 Sociální schémata: organizování dojmů	147
10.4.1 Druhy schémat	147
10.4.2 Schémata a fungování paměti	148
10.4.3 Kognitivní zkratky (zjednodušení)	149

13.4	Ještě jednou o době trvání vztahů:	
	úloha závazků	182
13.5	Fenomenologie intimity	184
13.6	Faktorová analýza struktury	
	vztahů	186
	Souhrn	186
	Literatura	187
14.	Afiliace, atraktivita, láska	189
	<i>Ivan Slaměník</i>	
14.1	Afiliace	189
	14.1.1 Fyzická blízkost	190
14.2	Atraktivita	191
	14.2.1 Atraktivita fyzická a osobní . . .	191
	14.2.2 Teorie atraktivity	193
14.3	Láska	195
	14.3.1 Trojúhelníková teorie lásky . . .	196
	14.3.2 Druhy lásky	197
	Souhrn	199
	Literatura	199
15.	Agrese	202
	<i>Ladislav Lovaš</i>	
15.1	Co je agrese	202
	15.1.1 Agrese a příbuzné pojmy	202
	15.1.2 Typy agrese	203
15.2	Teoretické přístupy k agresi	204
	15.2.1 Agrese jako instinkt	204
	15.2.2 Frustrace a agrese	204
	15.2.3 Kognitivní neoasociační	
	teorie	205
	15.2.4 Sociální učení	205
	15.2.5 Teorie transferu excitace	206
	15.2.6 Integrativní pohled na agresi . . .	206
15.3	Příčiny a faktory agresivního	
	chování	207
	15.3.1 Situační faktory agrese	207
	15.3.2 Biologické faktory agrese	207
	15.3.3 Osobní faktory agrese	208
	15.3.4 Faktory ovlivňující inhibici	
	agresivního chování	209
	15.3.5 Faktory sociálního prostředí . . .	211
	Souhrn	212
	Literatura	212
16.	Prosociální chování	214
	<i>Ivan Slaměník, Jaromír Janoušek</i>	
16.1	Co je prosociální chování	214
16.2	Proč pomáháme	215
	16.2.1 Sociální výměna	215
	16.2.2 Sociální normy	216
	16.2.3 Empatie	217
16.3	Kdy pomáháme	218
	16.3.1 Efekt přihlížejících	218
	16.3.2 Rozptýlená odpovědnost	219
	16.3.3 Osobnostní determinanty	220
16.4	Komu pomáháme	222
	Souhrn	223
	Literatura	223
17.	Sociální konflikty	226
	<i>Miroslav Frankovský, Michal Kentoš</i>	
17.1	Vymezení konfliktu	226
17.2	Druhy sociálních konfliktů	227
	17.2.1 Dynamika sociálního	
	konfliktu	229
17.3	Řešení konfliktu	229
	17.3.1 Autoritativní řešení konfliktních	
	situací	230
	17.3.2 Alternativní řešení konfliktních	
	situací	230
	17.3.3 Intervence třetích stran	231
	17.3.4 Vyjednávání	233
	Souhrn	234
	Literatura	235
Část IV.		
Skupina		
18.	Malé sociální skupiny	238
	<i>Ladislav Lovaš</i>	
18.1	Základní pojmy	238
18.2	Skupinová struktura a kompozice	
	skupiny	239
	18.2.1 Kompozice skupiny	239
	18.2.2 Skupinová struktura	239
18.3	Typy skupin	241
18.4	Vývojové procesy ve skupinách	242
	18.4.1 Vývoj skupiny	242
	18.4.2 Socializace jedince ve skupině . .	243
18.5	Skupinový vliv	244
	18.5.1 Sociální facilitace	244
	18.5.2 Sociální zahálení	245
	18.5.3 Skupinová polarizace	246
	18.5.4 Skupinářské myšlení	
	(groupthink)	247
	Souhrn	248
	Literatura	248
19.	Konformita	250
	<i>Ivan Slaměník</i>	
19.1	Pojmové vymezení	250
19.2	Klasické studie konformity	251
	19.2.1 Vysvětlení konformity	252

19.2.2 Činitelé ovlivňující konformitu .	254	1.6	Stručná charakteristika vybraných metod.	289	
19.3 Vyhovění	255	1.6.1	Pozorování	289	
19.3.1 Technika nohy ve dveřích	255	1.6.2	Rozhovor.	290	
19.3.2 Technika dveří v tváři	256	1.6.3	Dotazníky a posuzovací stupnice.	290	
19.3.3 Technika nízce nadhozeného míče.	257	1.6.4	Neobtěžující metody	290	
19.3.4 Technika to není vše.	258	1.6.5	Experiment.	291	
19.4 Poslušnost	258	1.6.6	Sociometrie.	292	
Souhrn	260	1.6.7	Kulturní a sociální sémiotika ..	292	
Literatura	260	1.6.8	Analýza diskurzu.	293	
20. Makrosociální jevy a procesy.	262	1.6.9	Metody sociálních neurověd ...	294	
<i>Alena Zelová</i>		1.7	Nové trendy v metodologii.	294	
20.1 Psychologie masových jevů	262	Souhrn	295	Literatura	295
20.1.1 Terminologie, klasifikace.	262	2. Pozorování v sociální psychologii.	297		
20.1.2 Teoretické koncepce	263	<i>Jana Turzáková</i>			
20.1.3 Laboratorní studie	264	2.1	Pozorování jako vědecká metoda	297	
20.1.4 Terénní studie.	265	2.2	Výběr předmětu pozorování	298	
20.2 Psychologie etnicity	266	2.3	Druhy pozorování	299	
20.2.1 Mezi etnické vztahy	266	2.3.1	Přímé pozorování.	299	
20.2.2 Etnicita a teorie sociální identity	268	2.3.2	Nepřímé pozorování	301	
Souhrn	269	2.4	Zaznamenávání pozorování	302	
Literatura	269	2.5	Analýza dat získaných pozorováním	303	
21. Mezikulturní psychologie	273	2.6	Validita a reliabilita výsledků pozorování	304	
<i>Alena Zelová</i>		2.7	Etické aspekty pozorování	305	
21.1 Kde se vzala a co je mezikulturní psychologie	273	Souhrn	305	Literatura	306
21.2 Klíčový pojem kultura	274	3. Experiment v sociální psychologii	307		
21.3 Hledání kulturních specifik a univerzálií mezi kulturami	277	<i>Tomáš Sollár</i>			
21.4 Když se kultury setkávají	278	3.1	Hlavní znaky experimentálního výzkumu	307	
21.5 Problémy a perspektivy mezikulturní psychologie	280	3.2	Nezávisle proměnné, klíčový nástroj experimentu	307	
Souhrn	280	3.3	Kontrola nežádoucích proměnných ..	308	
Literatura	281	3.4	Měření závislých proměnných	310	
		3.4.1	Určení nezávisle proměnných ..	311	
		3.4.2	Kontrola nežádoucích proměnných	311	
		3.4.3	Měření závislých proměnných. .	311	
		3.5	Validita experimentu.	312	
		3.6	Experimentální plány.	312	
		3.6.1	Mezisubjektové experimentální plány.	312	
		3.6.2	Vnitrosubjektové experimentální plány.	314	
ODDÍL B					
METODY SOCIÁLNÍ PSYCHOLOGIE					
1. Specifika metod sociální psychologie.	286				
<i>Tomáš Urbánek</i>					
1.1	Obecná témata nelze opominout	286			
1.2	Zdroje zkreslení	287			
1.3	Role teorie ve výzkumu.	288			
1.4	Úskalí operacionalizace	288			
1.5	Kvalitativní, nebo kvantitativní přístup?	288			

3.6.3	Faktoriální experimentální plány	315	7.	Psychodiagnostika v sociální psychologii . 352 <i>Mojmír Svoboda</i>	
3.7	Etika v sociálněpsychologickém výzkumu	315	7.1	Obecné poznámky	352
	<i>Souhrn</i>	<i>317</i>	7.2	Psychodiagnostika dospělých v sociální psychologii	354
	<i>Literatura</i>	<i>317</i>	7.2.1	<i>Projektivní metody</i>	<i>354</i>
4.	Dotazování v sociální psychologii	319	7.2.2	<i>Dotazníky</i>	<i>356</i>
	<i>Daniela Haubertová</i>		7.3	Metody pro děti a mladistvé	360
4.1	Vymezení metody	319		<i>Souhrn</i>	<i>363</i>
4.2	Forma dotazování	319		<i>Literatura</i>	<i>364</i>
4.3	Struktura dotazování	320	8.	Metody zkoumání malé sociální skupiny . 365 <i>Marek Dobeš</i>	
4.4	Ohniskové skupiny	323	8.1	Co a jak se zkoumá u malé sociální skupiny	365
4.5	Organizace, třídění a interpretace dat	324	8.2	Víceúrovňové modelování	366
4.6	Interpersonální proměnné	325	8.2.1	<i>Co to je?</i>	<i>366</i>
	<i>Souhrn</i>	<i>327</i>	8.2.2	<i>Jaké výhody to přináší?</i>	<i>366</i>
	<i>Literatura</i>	<i>327</i>	8.2.3	<i>Příklad víceúrovňového modelování</i>	<i>367</i>
5.	Analýza produktů v sociální psychologii. . 329 <i>Katarína Baňasová, Ivan Slaměník</i>		8.3	Modelování trajektorií	368
5.1	Východiska metod analýzy produktů	329	8.3.1	<i>Co to je?</i>	<i>368</i>
5.1.1	<i>Dokumenty, jejich charakter a možnosti klasifikace</i>	<i>329</i>	8.3.2	<i>Jaké výhody to přináší?</i>	<i>369</i>
5.2	Metody analýzy dokumentů	331	8.3.3	<i>Příklad modelování trajektorií</i>	<i>369</i>
5.2.1	<i>Obsahová analýza</i>	<i>331</i>	8.4	Analýza sociálních sítí	371
5.2.2	<i>Obsahová analýza a počítačové programy</i>	<i>336</i>	8.4.1	<i>Co to je?</i>	<i>371</i>
5.3	Analýza fyzických stop	338	8.4.2	<i>Jaké výhody to přináší?</i>	<i>372</i>
	<i>Souhrn</i>	<i>338</i>	8.4.3	<i>Příklad analýzy sociálních sítí .</i>	<i>372</i>
	<i>Literatura</i>	<i>339</i>		<i>Souhrn</i>	<i>374</i>
6.	Měření postojů	341		<i>Literatura</i>	<i>374</i>
	<i>Tomáš Sollár</i>		9.	Metody mediální psychologie	376
6.1	Historie měření postojů	341		<i>Lukas Blinka</i>	
6.2	Přístupy k měření postojů	341	9.1	Metodologické výzvy a specifika mediální psychologie	376
6.2.1	<i>Přímé pozorování</i>	<i>342</i>	9.1.1	<i>Interdisciplinarita</i>	<i>376</i>
6.2.2	<i>Přímé dotazování</i>	<i>342</i>	9.1.2	<i>Teoretické vakuum</i>	<i>376</i>
6.2.3	<i>Nepřímé metody</i>	<i>342</i>	9.1.3	<i>Kvalita měřicích nástrojů</i>	<i>377</i>
6.3	Přehled nejznámějších metod škálování – postojové škály	343	9.1.4	<i>Nízká velikost účinků</i>	<i>377</i>
6.3.1	<i>Thurstonova škála (metoda stejně se jevících intervalů)</i>	<i>343</i>	9.2	Model zvýšené náchylnosti k mediálním účinkům	378
6.3.2	<i>Likertova škála – metoda sumovaných odhadů</i>	<i>345</i>	9.2.1	<i>Použití a efekt média jsou v transakčním vztahu</i>	<i>378</i>
6.3.3	<i>Bogardusova škála sociální vzdálenosti</i>	<i>346</i>	9.2.2	<i>Tři typy náchylností predikují použití média a zároveň moderují (zesilují či zeslabují) účinek média</i>	<i>378</i>
6.3.4	<i>Guttmanův škálogram</i>	<i>347</i>	9.2.3	<i>Efekt použití média je nepřímý, je mediovaný skrze kognitivní, emoční a fyziologické reakce ...</i>	<i>379</i>
6.3.5	<i>Sémantický diferenciál</i>	<i>348</i>			
	<i>Souhrn</i>	<i>351</i>			
	<i>Literatura</i>	<i>351</i>			

9.3	Typy výzkumných designů	380	12.2	Metody analýzy sociálních sítí	408
9.3.1	Obsahová analýza	380	12.2.1	Typy dat v analýze sociálních sítí	409
9.3.2	Průřezové korelační studie	381	12.2.2	Organizace dat v analýze sociálních sítí	410
9.3.3	Longitudinální studie.	381	12.3	Strukturální charakteristiky (míry) sociální sítě	411
9.3.4	Experiment.	382	12.4	Software určený k analýze sociálních sítí	414
9.3.5	Kvalitativní výzkum.	383		Souhrn	414
	Souhrn	384		Literatura	415
	Literatura	384			
10.	Vznik sociální neurovědy a komplexní metodologie	387	13.	Možnosti využití databází mezinárodních sociálních průzkumů v sociální psychologii	416
	<i>Jana Plichtová, Lucia Pružinská</i>			<i>Jozef Výrost, Lucia Ištoňová</i>	
10.1	Konstituování sociální neurovědy.	387	13.1	Historie sociálních průzkumů	416
10.1.1	Historie – překážky víceúrovňového integrovaného studia lidského chování	387	13.1.1	Éra invence (1930–1960).	417
10.1.2	Současnost – program sociální neurovědy	388	13.1.2	Éra expanze (1960–1990).	417
10.1.3	Základní teze a epistemologická východiska	389	13.1.3	Éra „ekologických“ a „designových“ dat	418
10.1.4	Teorie o specifičnosti lidské sociálnosti	390	13.2	Mezinárodní sociální průzkumy	419
10.2	Základní otázky a typy výzkumných plánů	391	13.2.1	První etapa	419
10.3	Kritické výhrady vůči sociální neurovědě	393	13.2.2	Druhá etapa	419
10.4	Význam sociální neurovědy pro sociální psychologii	393	13.2.3	Třetí etapa	420
	Souhrn	394	13.3	Příklady využití dat mezinárodních výzkumů v sociální psychologii.	421
	Literatura	395	13.3.1	Databáze Evropského průzkumu pracovních podmínek	421
11.	Metody sociální neurovědy	397	13.3.2	Databáze Evropské sociální sondy	422
	<i>Lucia Pružinská, Jana Plichtová</i>		13.3.3	Databáze Evropského průzkumu kvality života	423
11.1	Metody mapování struktury a funkcí mozku	397	13.4	Výhody, nevýhody a omezení práce s daty sociálních průzkumů	423
11.1.1	Metoda funkční magnetické rezonance	397	13.4.1	Výhody	423
11.1.2	Elektroencefalografie a evokované potenciály	398	13.4.2	Nevýhody a omezení	424
11.1.3	Metoda studia lézí	399		Souhrn	425
11.2	Periferní psychofyziologické metody	399		Literatura	425
11.3	Metody sociální psychologie	400	14.	Analýza a zpracování dat v sociálních vědách	427
11.4	Interpretace výsledků neuropsychologických studií	401		<i>Tomáš Sollár</i>	
11.5	Ekologická validita sociální neurovědy	403	14.1	Analýza dat v kontextu realizace výzkumu	427
	Souhrn	403	14.2	Úrovně měření proměnných	428
	Literatura	404	14.2.1	Nominální úroveň měření.	428
12.	Analýza sociálních sítí	407	14.2.2	Ordinální úroveň měření.	429
	<i>Radka Petrválská</i>		14.2.3	Kardinální úroveň měření.	429
12.1	Historie analýzy sociálních sítí	407	14.3	Metody zpracování kvantitativních dat	430

14.3.1	Metody statistické deskripce ...	430
14.3.2	Metody statistické inference ...	434
14.3.3	Metody věcné významnosti ...	436
14.4	Vícerozměrné metody analýzy dat ...	437
14.5	Počítačový rozměr analýzy dat	438
	Souhrn	438
	Literatura	439

ODDÍL C

APLIKACE SOCIÁLNÍ PSYCHOLOGIE

Část I.

Východiska a zdroje aplikované sociální psychologie

1.	Rozvoj aplikované sociální psychologie... 444
	<i>Jozef Výrost, Ivan Slaměník, Eva Sollárová</i>
1.1	Sociální psychologie od svého vzniku byla akademická i praktická disciplína444
1.2	Sociální psychologie v období krize ..447
1.3	Současná aplikovaná sociální psychologie448
	<i>Souhrn</i> 450
	<i>Literatura</i>451
2.	Tvorba a hodnocení intervencí 453
	<i>Eva Sollárová</i>
2.1	Definování a charakteristika intervencí453
2.2	Proces tvorby, implementace a hodnocení intervencí453
	2.2.1 Krok 1: Identifikace problému . 454
	2.2.2 Krok 2: Návrh řešení 454
	2.2.3 Krok 3: Stanovení cílů a tvorba intervence..... 454
	2.2.4 Krok 4: Implementace intervence 455
	2.2.5 Krok 5: Hodnocení intervence. . 455
2.3	Demonstrace kroků tvorby, implementování a hodnocení v konkrétní programové intervenci ..456
	2.3.1 Krok 1: Identifikace problému. . 456
	2.3.2 Krok 2: Navrhované řešení 456
	2.3.3 Krok 3: Stanovení cílů a tvorba intervence 457
	2.3.4 Krok 4: Implementace intervence..... 457
	2.3.5 Krok 5: Hodnocení intervence. . 458

2.4	Intervence zaměřené na sociální dovednosti a sociální kompetenci ...458
	2.4.1 Metodologické otázky tvorby a implementace tréninků sociálních dovedností 459
	2.4.2 Hodnocení efektivnosti univerzální preventivní intervence ve školním kontextu 460
	<i>Souhrn</i> 461
	<i>Literatura</i> 462

3. Sociálněpsychologický výcvik 464

Eva Sollárová

3.1	Hlavní přístupy464
	3.1.1 Lewinovská tradice 464
	3.1.2 Rogersovská tradice 466
	3.1.3 Interakčně orientovaná tradice. 468
3.2	Výzkum procesu a účinnosti zážitkových skupin a sociálně- psychologického výcviku470
	3.2.1 Účinnost zážitkových skupin .. 470
	3.2.2 Proces v zážitkových skupinách a sociálněpsychologickém výcviku 471
	3.2.3 Výzkum účinnosti sociálněpsychologického výcviku ve vzdělávání pomáhajících profesionálů a manažerů..... 472
	<i>Souhrn</i> 473
	<i>Literatura</i> 473

Část II.

Člověk a sociální instituce

4.	Člověk v rodině 476
	<i>Daniela Husovská</i>
4.1	Psychologie rodiny a její definování .476
4.2	Rodina v historické perspektivě a v současnosti477
4.3	Teoretické přístupy k rodině479
	4.3.1 Ekologická teorie rodiny 480
	4.3.2 Vývojová teorie rodiny 480
	4.3.3 Sociálně-kognitivně- -behaviorální teorie rodiny 480
	4.3.4 Teorie rodinné komunikace. 480
4.4	Výzkum v psychologii rodiny.....481
	4.4.1 Spokojené versus nespokojené manželství 481
	4.4.2 Normativní změny v rodinách . 482
	4.4.3 Model rodiny 482
4.5	Výzvy do budoucnosti484

Souhrn	485	6.3.6 Zaměstnanec jako součást pracovního týmu: tradiční versus virtuální pracovní tým ..	508
Literatura	485	6.4 Výzvy do budoucnosti	508
5. Člověk a vzdělávání.	488	Souhrn	509
<i>Ol'ga Orosová</i>		Literatura	509
5.1 Teoretické perspektivy zkoumání interpersonálních vztahů ve vzdělávání.	488	7. Člověk a spotřebitelské chování	512
5.1.1 Dynamická systémová teorie ..	488	<i>Margita Mesárošová</i>	
5.1.2 Teorie vztahové vazby	489	7.1 Jak se chápe spotřebitelské chování. .	512
5.1.3 Self-determinační teorie	490	7.2 Historický vývoj psychologie spotřebitele jako vědecké disciplíny ..	512
5.2 Interpersonální faktory školní úspěšnosti	491	7.2.1 Průkopnické období psychologie spotřebitele: 1895–1930	513
5.2.1 Očekávání učitelů a školní úspěšnost žáků	492	7.2.2 Období rozvoje metodologie a rozšiřování oblastí zkoumání: 1930–1945	513
5.3 Vrstevnické vztahy a školní úspěšnost	494	7.2.3 Období po druhé světové válce .	514
5.3.1 Vrstevníky zprostředkované učení	495	7.2.4 Vznik psychologie spotřebitele jako samostatné psychologické disciplíny: rok 1961	514
5.4 Intrapersonální faktory a vztahy mezi jedinci školního systému a školní úspěšnost žáků	495	7.2.5 Psychologie spotřebitele jako vědecká disciplína současnosti .	514
5.4.1 Sebepojetí	496	7.3 Psychologické přístupy vysvětlující spotřebitelské chování.	515
5.4.2 Sebeúcta a postoje	496	7.4 Specifické teorie a modely objasňující spotřebitelské chování.	516
5.4.3 Osobnostní faktory, motivace ..	496	7.5 Faktory působící na spotřebitele	518
Souhrn	496	7.5.1 Vyvolání pozornosti a zájmu o produkt	519
Literatura	497	7.5.2 Získání znalostí o produktu ...	519
6. Člověk v pracovní organizaci	501	7.5.3 Zapamatování a vybavování znalostí o produktu	519
<i>Denisa Fedáková</i>		7.5.4 Aktivace znalostí o produktu ..	520
6.1 Socializace zaměstnance v organizaci	501	7.6 Nová témata ve výzkumu	520
6.1.1 Formy socializace jako přístup organizace	502	7.6.1 Působení značkových komunit na spotřebitelské chování.	520
6.2 Pohled do minulosti: sociální aspekty pracovního prostředí.	503	7.6.2 Zelené spotřebitelské chování ..	520
6.3 Pracovní vztahy zaměstnance v organizaci	503	Souhrn	520
6.3.1 Vztah mezi zaměstnancem a kolegy (spolupracovníky)	504	Literatura	521
6.3.2 Vztah mezi zaměstnancem a podřízenými (zaměstnanec jako nadřízený)	504	8. Člověk při uplatňování práva	524
6.3.3 Vztah mezi zaměstnancem a nadřízeným (zaměstnanec jako podřízený)	505	<i>Ladislav Lovaš</i>	
6.3.4 Vztah mezi zaměstnancem a pracovní skupinou.	506	8.1 Sociální normy	524
6.3.5 Vztah mezi zaměstnancem a organizací	506	8.1.1 Sociální normy z perspektivy jedince a koncept normativních přesvědčení	524
		8.1.2 Jak se vysvětluje vliv sociálních norem na jedince	526

8.2	Sociální spravedlnost	528	Souhrn	555
8.2.1	Začátek výzkumu sociální spravedlnosti v sociální psychologii	529	Literatura	556
8.2.2	Oblasti výzkumu spravedlnosti v sociální psychologii	530		
8.2.3	Výzkum spravedlnosti související s uplatňováním práva	531		
	Souhrn	532		
	Literatura	532		
9.	Člověk a politika	535		
	<i>Josef Lukas</i>			
9.1	Vymezení a stručná historie politické psychologie	535		
9.2	Hlavní přístupy a směry zkoumání v politické psychologii	536		
9.3	Politická psychologie na mikroúrovni	537		
9.3.1	Osobnost a politické chování ...	537		
9.3.2	Emoce a politické chování	537		
9.3.3	Politická socializace, formování politické identity	538		
9.4	Politická psychologie na makroúrovni	539		
9.4.1	Politické ideologie, hodnoty ...	539		
9.4.2	Politická komunikace, formování dojmů o politicích, volební chování	540		
9.4.3	Meziskupinové vztahy, mezinárodní vztahy	541		
9.5	Nové přístupy a trendy v politické psychologii	541		
	Souhrn	542		
	Literatura	542		
10.	Člověk, sekty a nová náboženská hnutí ...	546		
	<i>Zdeněk Vojtíšek</i>			
10.1	Základní pojmy	546		
10.2	Otázka vlivu příslušnosti k novému náboženskému hnutí na osobnost ...	547		
10.3	Pokles napětí, konflikty a násilí	549		
10.4	Otázka konverze do nových náboženských hnutí	550		
10.5	Otázka moci duchovního vůdce a jeho charismatu	551		
10.6	Otázka milenialismu a mileniálního zklamání	553		
10.7	Možnosti intervence	553		
10.8	Budoucí výzkum	555		
11.	Člověk a komunity	557		
	<i>Júlia Halamová</i>			
11.1	Historie a současnost komunitní psychologie	557		
11.2	Vymezení pojmů	558		
11.2.1	Vymezení pojmu psychologický zážitek komunity	559		
11.3	Komunity a sociální změna	559		
11.3.1	Strategie komunitní změny ...	560		
11.3.2	Model změny v komunitě ...	561		
	Souhrn	567		
	Literatura	567		
12.	Člověk a digitální komunikace	569		
	<i>David Šmahel, Martina Šmahelová</i>			
12.1	Charakteristiky digitální komunikace	569		
12.2	Kontext digitální komunikace	570		
12.3	Anonymita, sebeodhalování a disinhibice	571		
12.4	Textová komunikace	573		
12.5	Používání emotikonů	574		
12.6	Teorie digitální komunikace	574		
12.6.1	Teorie sociální přítomnosti ...	575		
12.6.2	Teorie bohatosti médií	575		
12.6.3	Perspektiva sociálního vlivu ...	575		
12.6.4	Teorie zpracování sociálních informací	576		
12.6.5	Hyperpersonální komunikace .	576		
12.6.6	SIDE model	577		
12.6.7	Teorie sériového používání komunikačních technologií ...	577		
	Souhrn	577		
	Literatura	578		
13.	Člověk v interkulturní komunikaci	580		
	<i>Iveta Jeleňová</i>			
13.1	Krátce z historie	580		
13.2	Základní charakteristika interkulturní komunikace	580		
13.3	Verbální interkulturní komunikace .	581		
13.4	Neverbální interkulturní komunikace	583		
13.5	Interkulturní komunikace v pracovním kontextu	585		
13.6	Interkulturní komunikační kompetentnost	586		
	Souhrn	587		
	Literatura	588		

14. Člověk v prostředí sportu.	590		
<i>Denisa Fedáková</i>			
14.1 Význam sportu v životě člověka.	590		
14.2 Z historie sociální psychologie sportu.	590		
14.3 Týmovost sportu	591		
14.4 Sociální vlivy ve sportu	592		
14.5 Týmová koheze.	592		
14.6 Sociální facilitace	593		
14.7 Sportovní diváci	593		
14.8 Vztah mezi trenérem a sportovcem ..	594		
14.9 Vliv vrstevnických vztahů ve sportu	595		
14.10 Vztahy mezi rodiči a dětmi ve sportu	595		
		<i>Souhrn</i>	596
		<i>Literatura</i>	596
Část III.			
Člověk v sociálním světě			
15. Sociální psychologie zdraví a nemoci	600		
<i>Eva Sollárová, Jana Turzáková</i>			
15.1 Vymezení sociální psychologie zdraví	600		
15.2 Stres a sociální opora	601		
15.2.1 Sociální opora a zdraví – výzkum a intervence	602		
15.3 Zdravé chování a změna zdravého chování	603		
15.3.1 Modely (zdravého) chování.	603		
15.3.2 Modely změny zdravého chování	606		
15.4 Současná diskuse k teoriím zdravého chování a teoriím změny zdravého chování	608		
		<i>Souhrn</i>	609
		<i>Literatura</i>	609
16. Sociální psychologie zvládnání a resilience	612		
<i>Olga Orosová</i>			
16.1 Zvládnání.	612		
16.1.1 Přístupy ke zvládnání, vymezení zvládnání	612		
16.1.2 Vymezení zvládnání (coping) ...	613		
16.1.3 Struktura zvládnání.	614		
16.2 Zvládnání a resilience	616		
16.3 Resilience	616		
16.3.1 Rozvoj výzkumu resilience	617		
16.3.2 Faktory resilience	617		
16.3.3 Modely resilience	619		
16.3.4 Na resilienci založený přístup k prevenci	620		
16.4 Metodiky	621		
		<i>Souhrn</i>	621
		<i>Literatura</i>	621
17. Sociální psychologie osamělosti	624		
<i>František Baumgartner</i>			
17.1 Vymezení a pojetí osamělosti	624		
17.2 Dělení osamělosti.	626		
17.3 Dotazníky osamělosti	626		
17.4 Vývojové aspekty osamělosti	627		
17.5 Souvislosti osamělosti s dalšími sociálními a osobnostními charakteristikami	628		
17.6 Teoretické koncepce osamělosti	629		
17.7 Možnosti omezování osamělosti ...	630		
17.8 Perspektivy výzkumu osamělosti.	631		
		<i>Souhrn</i>	631
		<i>Literatura</i>	631
18. Sociální psychologie nezaměstnanosti. ...	635		
<i>Božena Buchtová</i>			
18.1 Historický vývoj zkoumání psychologických účinků nezaměstnanosti	635		
18.2 Výzkumné přístupy k fenoménu nezaměstnanosti v sedmdesátých a osmdesátých letech 20. století.	636		
18.2.1 Současné výzkumné přístupy ke studiu nezaměstnanosti ...	637		
18.3 Nezaměstnanost a zdraví	638		
18.4 Nezaměstnanost a sociálně patologické chování.	639		
18.5 Rizikové skupiny nezaměstnaných ...	640		
18.6 Dopad nezaměstnanosti na kvalitu života rodiny.	641		
18.7 Psychologický intervenční program pro nezaměstnané	642		
		<i>Souhrn</i>	643
		<i>Literatura</i>	643
19. Sociální psychologie stáří.	646		
<i>Božena Buchtová</i>			
19.1 Demografická proměna společnosti ..	646		
19.2 Pojetí stárnutí a stáří v kontextu životní dráhy.	647		
19.2.1 Zákonitosti gerontogeneze.	647		
19.2.2 Fáze funkční výkonnosti	647		
19.3 Teorie stárnutí a jejich aplikace do praxe.	648		

19.4	Pracovní schopnosti a věk, kompenzační schopnosti	649	21.3.3	<i>Mírové řešení nezvladatelných konfliktů</i>	675
19.4.1	<i>Změny produktivity práce a kreativity</i>	650	Souhrn	676
19.4.2	<i>Limity a přednosti stáří</i>	652	Literatura	676
19.5	Třetí věk	653	22. Sociální psychologie dopravy	680	
19.6	Mýty o stáří	653	<i>Iveta Jeleňová</i>		
19.7	Možnosti intervence	654	22.1	Nebezpečné chování řidičů	680
	<i>Souhrn</i>	654	22.2	Metodologické otázky	681
	<i>Literatura</i>	655	22.3	Faktory přispívající k nebezpečnému chování řidičů	682
20. Sociální psychologie předsudků	657		22.4	Postoje k dopravním přestupkům ...	684
<i>Jana Turzáková</i>			22.5	Modifikace chování řidičů	685
20.1	Předsudky, stereotypy a diskriminace	657	<i>Souhrn</i>	687	
20.2	Historie výzkumu předsudků	658	<i>Literatura</i>	687	
20.2.1	<i>První etapa výzkumu předsudků: jaká je osobnost, která má předsudky</i>	658	23. Sociální psychologie humoru	690	
20.2.2	<i>Druhá etapa výzkumu předsudků: předsudky jsou přirozené a nevyhnutelné</i>	659	<i>Jozef Výrost</i>		
20.2.3	<i>Třetí etapa výzkumu předsudků: bouřlivý svět na přelomu tisíciletí</i>	661	23.1	Humor v dyádě	690
20.3	Individuální faktory vzniku a udržování předsudků	661	23.2	Humor v sociálních skupinách	693
20.4	Skupiny ohrožené předsudky a diskriminací	662	23.3	Humor ve společnosti	695
20.5	Měření předsudků	664	<i>Souhrn</i>	696	
	<i>Souhrn</i>	665	<i>Literatura</i>	697	
	<i>Literatura</i>	666	24. Sociální psychologie bezpečí	700	
21. Sociální psychologie meziskupinových konfliktů	668		<i>Michal Kentoš</i>		
<i>Sylvie Graf</i>			24.1	Historie výzkumu vnímání bezpečí ..	700
21.1	Psychologie meziskupinových vztahů	669	24.2	Vymezení vnímání bezpečí	701
21.2	Sociálněpsychologické teorie meziskupinového konfliktu	669	24.3	Viktimizace a vnímání bezpečí	701
21.2.1	<i>Teorie realistického konfliktu mezi skupinami</i>	670	24.3.1	<i>Vnímání rizika</i>	702
21.2.2	<i>Teorie sociální identity</i>	670	24.3.2	<i>Vnímání prostředí</i>	703
21.2.3	<i>Objektivní meziskupinový konflikt</i>	671	24.4	Společenské změny	704
21.3	Intervence k prevenci a řešení meziskupinových konfliktů	672	24.5	Psychologie strachu a úzkostnost ...	704
21.3.1	<i>Meziskupinový kontakt</i>	672	24.6	Vnímání bezpečí a sledování médií ..	705
21.3.2	<i>Kognitivní reprezentace skupin během kontaktu</i>	673	24.7	Výzkum vnímání bezpečí	706
			<i>Souhrn</i>	707	
			<i>Literatura</i>	708	
			25. Sociální psychologie pověřivosti	711	
			<i>Jozef Výrost</i>		
			25.1	Vymezení pověřivosti a terminologie	711
			25.2	Kognitivní zdroje pověr	712
			25.3	Pověřivost a osobnost	714
			25.4	Pověra a sociální svět	716
			<i>Souhrn</i>	717	
			<i>Literatura</i>	717	
			Summary	721	
			Rejstřík jmenný	722	
			Rejstřík věcný	752	

